

सर्वोच्च अदालत, पूर्ण इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री रामकुमार प्रसाद शाह
माननीय न्यायाधीश श्री गिरीश चन्द्र लाल
माननीय न्यायाधीश डा. श्री भरत बहादुर कार्की
आदेश

070-WF-0002

विषय :- बन्दीप्रत्यक्षीकरण

मकवानपुर जिल्ला, हेटौँडा नगरपालिका, वडा नं. ४ को हाल काठमाडौँ जिल्ला, काठमाडौँ महानगरपालिका, वडा नं. ३४ घर भै कारागार कार्यालय डिल्लीबजारमा थुनामा रहका दीपक क्यालको हकमा श्रीकृष्ण श्रेष्ठ-----१ निवेदक

विरुद्ध

भक्तपुर जिल्ला अदालत-----१ विपक्षी
कारागार कार्यालय डिल्लीबजार, काठमाडौँ-----१

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ र १०७(२) बमोजिम यस अदालतमा दर्ता भई संयुक्त इजलास समक्ष पेश हुँदा सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९ को नियम ३ (१) को देहाय (ख)र(घ) बमोजिम पूर्ण इजलासबाट न्याय निरूपण हुनुपर्ने भनी भएको आदेशानुसार यस इजलास समक्ष पेश भएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य र आदेश यस प्रकार छ :-

म निवेदकलाई वीरमानन्द अग्रवालको जाहेरीले नेपाल सरकार वादी भएको सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते मुद्दाको अभियोगमा मिति २०६९।१।८ मा प्रहरीले गिरफ्तार गरी महानगरीय प्रहरी परिसर हनुमानढोकाबाट मिति २०६९।१।१२ को थुनुवा पूर्जी दिई अभियोग पत्रसाथ दिपक क्यालको हकमा श्रीकृष्ण श्रेष्ठ वि भक्तपुर जिल्ला अदालत समेत, विषय: बन्दिप्रत्यक्षीकरण, 070-WF-0002 पृष्ठ १/२२

भक्तपुर जिल्ला अदालतमा उपस्थित गराई मेरो बयान कार्य सम्पन्न भएपश्चात् मिति २०६९।६।१५ मा मुलुकी ऐन, कीर्ते कागजको ७ र १२ नं. बमोजिमको प्रस्तावित सजायको सन्दर्भमा अ.वं ११८ को देहाय (५) र (१०) नं. समेतका आधारमा रू. २,१०,००,०००।- (दुई करोड दश लाख) नगद वा सोबरावरको जेथा जमानी माँग भएकोमा सो दिन नसकेकोले हाल थुनामा राखिएको छ ।

मेरो विरुद्ध दायर भएको अभियोगपत्रमा मुलुकी ऐन, कीर्ते कागजको १ नं. को कसूर गरेको हुँदा ऐ. को ७ र १२ नं. अनुसार सजाय माँग दावी गरिएको र सो बमोजिम ठहर फैसला भएमा अधिकतम् कैद वर्ष १ र विगोको आधा जरीवाना हुन सक्ने प्रष्ट छ । मलाई गिरफ्तार गरी प्रहरी हिरासतमा राखिएको हिसाबले १३½ महिना व्यतीत गरेको र धरौटीनदिएको समयअनुसार पनि करीब १ वर्षभन्दा बढी समय व्यतीत भै सकेको अवस्था प्रष्टै देखिन्छ । मुद्दा किनारा हालसम्म पनि नभएकोले थुनामै रहेको छ ।

कीर्ते कागजको ७ र १२ नं. अनुसारको सजाय माँग दावी गरी अभियोगपत्र प्रस्तुत भएको र सो ऐन अनुसार अभियोग प्रमाणित भएको खण्डमा अधिकतम् १ वर्ष कैद हुने सक्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ । नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १२(२) ले गरेको व्यवस्था अनुसार कानून बमोजिम बाहेक वैयक्तिक स्वतन्त्रता अपहरण गरिने छैन भनी र त्यसै गरी धारा २४(५) अनुसार कसूर प्रमाणित नभएसम्म निर्दोषिताको अनुमान पाउने मौलिक हकको प्रत्याभूत गरेको छ । अभियोग माँग दावी भन्दा बढी कैद भुक्तान भै सक्दा समेत हालसम्म मुद्दा किनारा नलागेकोमा अदालती बन्दोवस्तको ११९ प्रतिकूल म हालसम्म थुनामा नै छु । अभियोग माँग दावी अनुसार ममाथि लगाइएको अभियोग प्रमाणित भएको खण्डमा अधिकतम् १ वर्ष कैद हुने हो र सो १ वर्ष २०७०।५।७ मा नै भुक्तान भै सकेको छ, सोभन्दा बढी कुनै कानूनले मलाई कैद सजाय हुन नसक्ने हुँदा मिति २०७०।५।७ भन्दा पछिको मेरो थुना अवधि स्वतः गैरकानूनी रहेको प्रष्ट छ ।

उपरोक्त अवस्था परेको देखाई अ.वं. ११८(७) (८), १२३ र सो सम्बन्धमा सम्माननीय अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्त समेतको आधारमा मलाई साधारण तारेखमा राखी मुद्दाको पुर्पक्ष गरी पाउँ भनी कारागार मार्फत द.नं. ३१६ मिति मिति २०७०।६।१४ मा विपक्षी नं. १ मा निवेदन दर्ता गराएको थिएँ । सो निवेदन प्राप्त हुनासाथ कानून बमोजिम किनारा गरी

दिनुपर्नेमा सो निवेदनमा कुनै आदेश नगरेको कारणबाट मेरो गैरकानूनी थुना अवधि बढ्न गएको हुँदा र हाल १५ दिनसम्मको दशैं विदाले गर्दा सो निवेदनमा कुनै कारवाही र किनारा हुनसक्ने अवस्था समेत नहुँदा नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ को धारा १२(२), २४(५), नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार प्रतिज्ञापत्रको धारा ९(३), १४(२) र संयुक्त राष्ट्र संघको साधारणसभाले १४ डिसेम्बर १९९० मा प्रस्ताव नं. ४५/११० को, United Nation Standard Minimun Rules for Non-Custodial Measures (The Tokyo Rules) को धारा ६(१) समेतको विपरीत गैरकानूनी थुना रहेको हुँदा यस्तो गैरकानूनी थुनाबाट मुक्त गरी कानून बमोजिम तारेखमा राखी मुद्दाको पुर्पक्ष गर्न दिनु भन्ने विपक्षीहरूका नाममा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको रिट निवेदन पत्र ।

यसमा के कसो भएको हो, निवेदकको माँग बमोजिम आदेश जारी गरी बन्दीलाई थुनाबाट किन मुक्त गर्नु नपर्ने हो, थुनाबाट मुक्त गर्न नपर्ने कारण भए यो आदेश प्राप्त भएका मितिले बाटाका म्यादबाहेक २४ घण्टाभित्र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमार्फत लिखित जवाफ पेश गर्नु भनी रिट निवेदनको एकप्रति नक्कल साथै राखी विपक्षीहरूको नाममा सूचना पठाई सोको बोधार्थ महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा पठाई तत्काल प्रत्यर्थी मध्येका खुल्ला रहेका अड्डाहरूबाट लिखित जवाफ आएपछि वा अवधि भुक्तान भएपछि नियमानुसार गरी पेश गर्नु भन्ने यस अदालतको मिति २०७०।६।२१ को आदेश ।

भक्तपुर जिल्ला अदालतको च.नं. १५१४ मिति २०६९।६।१६ गतेको पत्रानुसार माँग बमोजिमको धरौटी रकम दाखिला गर्न नसकी मुद्दा पुर्पक्षको लागि थुनामा सम्म राखेको हुँदा यस कार्यालयको नाउँमा परेको रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत कारागार कार्यालय डिल्लीबजारको तर्फबाट ऐ. का जेलर खड्गराज शर्मा आचार्यबाट पेश भएको लिखित जवाफ ।

यसमा गैरकानूनी थुनामा रहेकोले बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी थुनामुक्त गरी पाउँ भनी मिति २०७०।६।२० मा दर्ता हुन आएको प्रस्तुत निवेदन न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा २३ बमोजिम दशैं विदाको अवधि भित्र निवेदक थुनामा परेको नभै मिति २०६९।६।१५ को भक्तपुर जिल्ला अदालतको आदेश बमोजिम सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते मुद्दामा माँग गरेको धरौटी रकम जम्मा गर्न नसकी थुनामा रहेको भन्ने देखिन्छ । मुलुकी ऐन अ.व. १२३ नं. मा थुनामा राखिएको कुनै अभियुक्तको सम्बन्धमा प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारेखको

मितिले एक वर्ष भित्र मुद्दाको किनारा नभएमा तत्काल प्राप्त प्रमाणको आधारमा थुनामा रहेको अभियुक्तको हकमा धरौटी वा जमानत लिई मुद्दाको कारवाही गर्न सकिने र सोही नम्बरको दफा ८ वा ९ बमोजिम थुनामा राखिएकोमा धरौटी वा जमानत केही नलिई थुनाबाट छाडी मुद्दाको कारवाही गर्नुपर्छ भन्ने व्यवस्था रहेको पाइन्छ । उक्त प्रयोजनको लागि भक्तपुर जिल्ला अदालतबाट लिखित जवाफ लिई पहिलो पटक तोकिएको तारेख र अन्य तथ्य यकीन गरी नियमित प्रक्रिया अन्तर्गत नै प्रस्तुत रिट निवेदनमा सुनुवाई हुनुपर्ने देखिँदा हाल म्याद तामेल नभएको भक्तपुर जिल्ला अदालतको नाममा म्याद पठाई लिखित जवाफ लिई र निवेदक तर्फबाट विद्वान अधिवक्ताहरूले बहसको क्रममा उल्लेख गर्नुभएका ने.का.प. २०४५, अङ्क ९, नि.नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२ र ने.का.प २०४९, अङ्क ३, नि.नं. ४५३७, पृष्ठ ४६२ को नजीरसमेत निवेदकको तर्फबाट दाखिल गर्न लगाई पेश गर्नु भन्ने यस अदालतबाट मिति २०७०।६।२९ मा भएको आदेश ।

प्रतिवादी दीपक क्याल आरोपित कसूर गरेमा इन्कार रही अदालत समक्ष वयान गरेतापनि निजहरूले आरोपित कसूर गरेकोमा सावित रही सह-अभियुक्तउपर समेत परस्पर पोल गरी घटनाक्रमको सिलसिलेवार रूपमा विवरण खुलाई लेखाई दिएको पाइएको र मौकामा बुझिएका मानिसहरूले पनि किटानी साथ पोल गरी व्यहोरा खुलाई लेखाई दिएको पाइन्छ । मालपोत कार्यालयमा रहेको सरकारी मोठ सेस्तामा रहको जाहेरवालाको फोटो उप्काएर नक्कली व्यक्तिको फोटो टाँस गरी लालपूर्जा खडा गरी नक्कली नागरिकता, वडा कार्यालयको सिफारिश समेतका कागजात खडा गरे गराएको देखिएको एवं मुलुकी ऐन, कीर्ते कागजको महलको ७ नं. मा उल्लिखित कानूनी व्यवस्था मुद्दाको विगोको स्थिति र अवस्था समेतलाई विचार गरी पछि प्रमाण बुझ्दै जाँदा ठहरेबमोजिम हुने गरी प्रतिवादी दीपक क्यालबाट रु. २,१०,००,०००।-(दुई करोड दश लाख) बराबरको जेथा वा नगद धरौटी माँग गर्ने आदेश भएकोमा सो आदेशबमोजिमको धरौटी दाखेल गर्न सकिदैन भनी निजले कागज समेत गरिदिएको आधारमा सरकारी छाप दस्तखत कितें मुद्दामा पुर्पक्षका निमित्त कारागार कार्यालय डिल्लीबजारमा थुनामा राख्न पठाइएको हो । यस अदालतबाट भएको आदेशउपर निजले पुनरावेदन अदालत पाटनमा निवेदन दिई शुरू जिल्ला अदालतबाट निजको हकमा माँग भएको

धरौटी रू. दुई करोड दश लाख परिवर्तन गरी रहनु परेन भन्ने पुरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९।८।२९ मा आदेश भएको मिसिलबाट देखिन्छ ।

रिट निवेदक दीपक क्याललाई मुलुकी ऐन, कीर्ते कागजको ७ र १२ नं. अनुसार सजाय हुन अभियोग माँग दावी रहेको छ । जाहेरवाला वीरमानन्द अग्रवालको नाउँ दर्ताको जग्गाधनी प्रमाण पूर्जा नक्कली बनाई बिक्री गरी खाने योजनाअनुरूप रोहितजंग राणा मार्फत नक्कली जग्गा धनी वीरमानन्द अग्रवाल खडा गरी कीर्ते कागजपत्र तयार गरी मालपोत कार्यालयबाट डोर लगी लिखत समेत खडा गर्ने कार्यमा दीपक क्याल समेतको संलग्नता रहेकोले निजबाट भए गरेको कार्यको गाम्भीर्यता, पीडितलाई पुग्नसक्ने आर्थिक क्षति समेतका आधारमा यस अदालतबाट माँग भएको धरौटी रकमलाई पुनरावेदन अदालतको आदेशबाट सदर गरेको स्थिति छ ।

निवेदक प्रतिवादीले सम्पत्तिको सम्बन्धमा कीर्ते कार्य गरेका आधारमा माँग भएको धरौटी वा सो बराबरको जेथा दाखेल गर्न नसक्दा थुनामा बस्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था मुलुकी ऐन, अ.वं. ११८ को देहाय ८ मा रहेको छ । यसर्थ रिट निवेदकउपर सम्पत्ति सम्बन्धी कीर्ते गरे भन्ने विषयमा अभियोग दायर भएको मिसिल संलग्न कागजातका आधारमा निजको समेत कसूरमा संलग्नता रहेको देखिएको छ । यस्तो आर्थिक दायित्व बहन गर्नुपर्ने विषयमा जिल्ला अदालतबाट पीडितलाई हुन सक्ने वा भएको आर्थिक क्षति व्यहोर्नु पर्ने अवस्था समेत सिर्जना हुनसक्ने विषयलाई मध्यनजर गरी माँग भएको धरौटी दाखेल गर्न नसक्नेलाई पुर्पक्षका निमित्त थुनामा राख्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था अनुसार थुनामा रहेको हो । प्रस्तुत मुद्दाका अन्य प्रतिवादीहरू फरार भई निजहरूको नाउँमा जारी भएको म्याद वेपत्ते तामेल भएको र निजहरूको नाउँमा पुनः म्याद जारी भएको अवस्था छ । मुलुकी ऐन, अ.वं. १२३ नं. प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारीखको मितिले एक वर्ष भित्र मुद्दा किनारा नभएमा मात्र रिट निवेदकको जीकिर आकर्षित हुने हो । तर प्रस्तुत मुद्दामा फरार प्रतिवादीहरू सिताराम भट्टराई, रोहित जंग राणा र राजु लामाका नाममा यस अदालतबाट पुनः मिति २०७०।६।१८ मा जारी भएको म्याद तामेल भई निजहरू हाँजिर भई नसकेको वा हाजिर हुने अवधी नाघी मुद्दामा प्रमाण मुकररको आदेश गर्ने प्रयोजनार्थ मिसिल पेश भई नसकेको अवस्था हुँदा रिट निवेदन खारेज भागि छ । प्रतिवादीलाई अ.वं. ११८ नं. बमोजिम थुनामा राखिएको, माँग बमोजिमको धरौटी दाखेल गर्न

नसकेकोले हालसम्म थुनामा नै रहेको अवस्था हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको भक्तपुर जिल्ला अदालतको लिखित जवाफ ।

निवेदक पक्षले यसै विवाद सरहकै समान तथ्य रहेको भनी ने.का.प. २०४५, नि.नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२ को निवेदक बेदजंग बभाङ्गी विपक्षी काठमाडौं जिल्ला अदालत भएको बन्दीप्रत्यक्षीकरण मुद्दामा मुलुकी ऐन, कीर्ते कागजको ७ र १२ नं. अन्तर्गत सजाय माँग गरेकोमा रू ५८,०००/- नगद वा जेथा जमानी माँग भएकोमा सो दिन नसकी थुनामा रहेको र अपराध कायम भए हुनसक्ने कैद वर्ष एक भन्दा बढी थुनामा राख्न नमिल्ने भन्दै अ. वं. १२३ नं. को सुविधा हाँसिल गर्ने भनी बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी भएको पाइन्छ । मुलुकी ऐन, अ.वं. ११९ नं. मा अभियुक्तलाई निज उपर लगाइएको अभियोग प्रमाणित भएमा निजलाई हुनसक्ने अधिकतम सजायको अवधि भन्दा बढी अवधिसम्म थुनामा राखिने छैन भन्ने व्यवस्था रहेको छ । निवेदकलाई अभियोग दावी ठहरेमा कतिसम्म कैदको सजाय हुनसक्छ भन्ने कुरा यकिन गर्नुपर्ने हुन्छ । निजलाई लगाइएको मुलुकी ऐन, कीर्ते कागजको ७ र १२ नं. को अभियोग प्रमाणित भएमा विगोको आधा रू १,०५,००,०००/- जरीवाना र एक वर्ष कैद हुनसक्ने अवस्था छ । अभियोगको प्रकृति हेर्दा त्यो कैदमा मात्र सिमित नरही जरीवाना प्रति पनि लक्षित छ । जरीवाना नतिरेमा त्यसलाई पनि कैदमा रूपान्तरण गर्नुपर्ने व्यवस्था दण्ड सजायको ३८ नं. मा छ । यसरी निवेदकलाई अधिकतम कैद पाँच वर्ष हुन सक्दछ । पाँच वर्ष पछि मात्र निवेदकको थुनालाई गैरकानूनी मान्नुपर्ने हुन्छ । कानूनले निर्धारित कैदको अवधि भुक्तान भै नसकेको स्थितिलाई गैरकानूनी थुना मान्न नपर्ने हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज योग्य छ ।

तर ने.का.प. २०४५, पुष, नि.नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२ को नजीर अध्ययन गर्दा हुनसक्ने जरीवाना तर्फ केहि नबोली एक वर्ष थुना व्यतित भएकोले बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट जारी भएको पाइन्छ । मुलुकी ऐन, दण्डसजायको ३८ नं. को व्यवस्था कैद भुक्तान गरिसकेपछि जरीवाना वा सरकारी विगो बाँकी हुँदाहुँदै छाडिदिने भन्ने नभै जरीवाना बापतमा पनि सो नतिरे कैद गर्नु पर्दा अपनाउनु पर्ने कार्यविधिसम्मको व्यवस्था गरेको देखिन्छ । सो बमोजिम प्रस्तुत मुद्दामा जरीवाना नतिरेसम्म प्रतिवादीको थुनालाई गैरकानूनी मानी थुना मुक्त गर्न अ.वं. ११८, ११९, १२३ र दण्ड सजायका ३८ नं. को विरुद्ध हुन जान्छ । संयुक्त इजलासबाटै प्रतिपादित

उक्त नजीरसँग यो संयुक्त इजलास सहमत हुन सक्दैन । तसर्थ उक्त ने.का.प. २०४५, नि.नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२ को नजीर मुलुकी ऐन, अ.बं. ११८, ११९, १२३, र दण्ड सजायको ३८ नं. का सम्बन्धमा भएको व्याख्यासँग असहमत भई यस मुद्दामा समाविष्ट उक्त जटिल कानूनी प्रश्नको निराकरण पूर्ण इजलासबाट हुन उपयुक्त भएबाट सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९ को नियम ३(१)को देहाय(ख)र(घ) बमोजिम पूर्ण इजलासमा निर्णयार्थ पेश गर्नु भन्ने यस अदालत संयुक्त इजलासको मिति २०७०।७।१३ को आदेश ।

नियम बमोजिम पेशी सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनमा निवेदकको तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ताहरू श्री बिक्रम राई, श्री अमीता दीक्षित र श्री काशीप्रसाद घिमिरेले वीरमानन्द अग्रवालको जाहेरीले वादी नेपाल सरकार प्रतिवादी दिपक क्याल समेत भएको सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते मुद्दामा निवेदकलाई मिति २०६९।५।८ मा पक्राउ गरी थुन्छेकको प्रयोजनका लागि भक्तपुर जिल्ला अदालतबाट मिति २०६९।६।१५ को आदेशानुसार माँग भएको रू २,१०,००,०००/- नगद धरौटी वा जेथा जमानी दिन नसकी पुर्पक्षको लागि थुनामा राखिएको छ । निवेदकलाई लगाइएको अभियोगमा अधिकतम कैद अवधि १ वर्ष मात्र हुने कानूनी व्यवस्था स्पष्ट छ । निवेदक पक्राउ भएको मितिदेखि हालसम्म थुनामा नै रहेको हुँदा एक वर्षको अवधि व्यतित भई सकेको छ । मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोबस्तको महलको १२३ नं. मा भएको कानूनी व्यवस्थाको प्रतिकूल एक वर्ष भन्दा बढी समय थुनामा राखिएका निवेदकलाई तत्काल थुनामुक्त गर्नुपर्ने प्रष्ट छ । सर्वोच्च अदालतबाट निवेदक बेदजंग बभाङ्गी विरूद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत भएको बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट निवेदन (ने.का.प. २०४५, निर्णय नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२) मा “मुलुकी ऐन, कीर्ते कागजको महलको ७ नं. तथा १२ नं. अन्तर्गत सजाय माँग गरेकोमा सो बमोजिम कैद वर्ष एक हुने हुँदा त्यसरी लाग्ने कैद अवधि भन्दा बढी थुनामा राख्न नमिल्ने, यस स्थितिमा मुलुकी ऐन, अ.बं. १२३ नं. बमोजिमको सुविधा हासिल गर्ने” भनी सिद्धान्त कायम भएको छ । उक्त रिटमा निवेदक बेदजंग बभाङ्गीलाई काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०४४।३।२२ को आदेशानुसार थुनामा राखिएको हुँदा सोही मिति २०४४।३।२२ लाई नै प्रमाण बुझ्ने मिति कायम गरिएको छ । त्यस्तै तीर्थ गुरूङ्ग भन्ने राजकुमार गुरूङ्गको हकमा अधिवक्ता भोलानाथ तिवारी विरूद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत

भएको बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट (ने.का.प. २०४९, अंङ्क ५, नि.नं. ४५३७, पृष्ठ ४६२) मा मुलुकी ऐन, अ.बं. १२३ नं. बमोजिम थुनामा राखी कारवाही गर्न मनासिब बेमनासिब एकिन गरेर मात्र थुनामा राख्नु पर्नेमा सो बमोजिम गरेको नदेखिएको हुनाले अ.बं. १२३ नं. बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गर्नु भनी काठमाडौं जिल्ला अदालतको नाममा परमादेश जारी हुने” भनी सिद्धान्त समेत कायम भएको छ । यसरी मुलुकी ऐन अ.बं. १२३ नं. को स्पष्ट कानूनी व्यवस्था र सोलाई व्याख्या गरी कायम भएको उल्लिखित नजीर सिद्धान्तहरू समेतका आधारमा मागिएको धरौटी दिन नसकी एक वर्ष भन्दा बढी अवधि देखि थुनामा रहेका निवेदकलाई बिना धरौटी तत्काल थुनामुक्त गर्नु भनी विपक्षी भक्तपुर जिल्ला अदालत समेतका नाममा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी पाउँ भनी गर्नु भएको बहस सुनियो ।

विपक्षी काठमाडौं जिल्ला अदालत समेतका तर्फबाट उपस्थित विद्वान सह-न्यायाधिवक्ता श्री गोपाल रिजालले निवेदक उपर भक्तपुर जिल्ला अदालतमा दायर गरिएको सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते मुद्दामा मुलुकी ऐन, कीर्ते कागजको महलको ७ र १२ नं. को अभियोग प्रमाणित भएमा निजलाई एक वर्ष कैद र हुन सक्ने जरीवाना नतिरेमा दण्ड सजायको ३८(१) नं. ले जरीवाना वापत कैद समेत हुने स्पष्ट छ । त्यसैले निवेदकलाई केवल एक वर्ष मात्र कैद हुने भनी अर्थ गर्न मिल्दैन । मुलुकी ऐन, अ.बं. १२३ नं. को कानूनी व्यवस्थामा प्रमाण बुझ्न तोकिएको तारिखबाट एक वर्ष भित्र मुद्दा किनारा नभएमा भन्ने वाक्यांश रहेको छ । यसबाट प्रमाण बुझ्न तोकिएको तारिख कुन मितिलाई मान्ने भन्ने मुख्य प्रश्न रहेको छ । मुलुकी ऐन, अ.बं. १३७ नं. मा “...फौजदारी मुद्दामा बयान वा प्रतिउत्तर लिई नसकी वा सो नलाग्ने अवस्था पुगी नसकी प्रमाण बुझ्नु हुँदैन” भन्ने व्यवस्था रहेको छ । यी निवेदक उपर दायर भएको सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते मुद्दामा केही प्रतिवादीहरू फरार भई हाजिर भई नसकेको वा हाजिर हुने म्याद बाँकी रहेको हुँदा प्रमाण बुझ्ने आदेश हुन वा सोको लागि तारिख तोक्न बाँकी नै रहेको छ । प्रमाण बुझ्ने तारिख नै नतोकिएको अवस्थामा अ.बं. १२३ नं. अनुसार थुना अवधि एक वर्ष ब्यतित भई सकेको भन्ने अर्थ गर्न मिल्दैन । प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारिख भन्नाले प्रहरीले पक्राउ गरेको वा अदालतले हिरासतमा राख्न अनुमति प्रदान गरेको मितिलाई नमान्ने प्रमाण बुझ्ने प्रयोजनार्थ पहिलो पटक प्रमाण मुकररको

लागि तोकिने तारिखलाई मान्नुपर्ने र निवेदक उपरको अभियोग प्रमाणित भएमा एक वर्ष कैदका साथै जरीवाना समेत हुने र जरीवाना नतिरेमा सो बापत अधिकतम चार वर्ष कैद समेत हुनसक्ने हुँदा ने.का.प., २०४५, निर्णय नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२ मा प्रकाशित नजीरमा भएको रूलिङसंग असहमति व्यक्त गरेको संयुक्त इजलासका माननीय न्यायाधीशहरूको राय कानूनसम्मत छ । तसर्थ उल्लिखित नजीरमा भएको रूलिङलाई अमान्य गरी प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुनु पर्दछ भनी गर्नु भएको बहस समेत सुनियो ।

प्रस्तुत रिट निवेदनमा निवेदकउपर मुलुकी ऐन, कीर्ते कागजको महलको १ नं. को कसूरमा सोही महलको ७ र १२ नं. बमोजिम सजायको माँग दावी लिई सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते मुद्दा चलाएकोले निवेदकलाई सजाय हुँदा अधिकतम १ (एक) वर्ष कैदको सजाय हुन सक्नेमा मुद्दा पुर्पक्षको क्रममा नै एक वर्ष भन्दा बढी समय थुनामा बसिसकेको हुँदा मुलुकी ऐन, अ.बं. १२३ नं. को कानूनी व्यवस्था समेतका आधारमा थुनामुक्त गर्नुपर्नेमा थुनामा नै राखिरहेको कार्यबाट निवेदकको संविधान प्रदत्त हकमा आघात परेकोले बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी निवेदकलाई थुनामुक्त गरी पाउँ भन्ने माँग गरेको देखिन्छ । विपक्षी तर्फको लिखित जवाफमा निवेदक उपरको सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते मुद्दामा थुनछेकको आदेश हुँदा माँग भएको धरौटी वा जेथा जमानत दिन नसकेकोले पुर्पक्षको लागि थुनामा राखिएको हो । हालसम्म सबै प्रतिवादीहरू चुक्ता भई नसकेकोले प्रमाण बुझ्ने आदेश नभएको एवं प्रमाण बुझ्ने तारिख नतोकिएको अवस्थामा अ.बं. १२३ नं. आकर्षित हुन नसक्ने हुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोरा उल्लेख भएको पाइन्छ ।

प्रस्तुत रिट संयुक्त इजलास समक्ष सुनुवाई हुँदा सर्वोच्च अदालत संयुक्त इजलासबाट प्रतिपादित ने.का.प., २०४५, निर्णय नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२ मा प्रकाशित वेदजंग बभाङ्गी विरूद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत समेत भएको बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिटमा प्रतिपादित नजीरहरू निवेदक पक्षले प्रस्तुत गरेकोमा संयुक्त इजलासले मुलुकी ऐन, दण्डसजायको ३८ नं. को व्यवस्था प्रतिवादीलाई लागेको कैद भुक्तान गरी सकेपछि जरीवाना वा सरकारी बिगो बाँकी हुँदाहुँदै छाडिदिने भन्ने नभै जरीवाना बापतमा पनि सो नतिरे कैद गर्नु पर्दा अपनाउनु पर्ने कार्यविधिसम्मको व्यवस्था गरेको देखिन्छ । सोबमोजिम प्रस्तुत मुद्दामा जरीवाना नतिरेसम्म

प्रतिवादीको थुनालाई गैर कानूनी मानी थुना मुक्त गर्न अ.बं. ११८, ११९, १२३ र दण्ड सजायका ३८ नं. को विरुद्ध हुन जाने र कानूनले निर्धारित कैदको अवधि भुक्तान भै नसकेको स्थितिलाई गैर कानूनी थुना मान्न नपर्ने हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज योग्य छ । तसर्थ, उक्त २०४५, नि.नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२ को नजीर मुलुकी ऐन, अ.बं. ११८, ११९, १२३, र दण्ड सजायको ३८ नं. का सम्बन्धमा भएको व्याख्यासँग असहमत भई यस मुद्दामा समाविष्ट उक्त जटिल कानूनी प्रश्नको निराकरण पूर्ण इजलासबाट हुन उपयुक्त भएबाट सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०४९ को नियम ३(१)को देहाय (ख)र(घ) बमोजिम पूर्ण इजलासमा निर्णयार्थ पेश गर्नु भन्ने आदेशानुसार प्रस्तुत निवेदन यस इजलास समक्ष निर्णयार्थ पेश हुन आएको छ । यसबाट प्रस्तुत रिट निवेदनमा निम्न प्रश्नहरूमा निर्णय गर्नुपर्ने देखियो :-

- (१) मुलुकी ऐन अ.बं. १२३ नं. मा “मुद्दामा कारवाहीको लागि थुनामा राखिएको कुनै अभियुक्तको सम्बन्धमा प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारिखको मितिले एक वर्ष भित्र--” भनी प्रयुक्त भएको वाक्यांश अनुसार कुन मितिलाई प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारिखको मिति कायम गरी एक वर्षको थुना अवधि गणना गर्नुपर्ने हो ?
- (२) संयुक्त इजलासबाट वेदजंग बभाङ्गी विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत भएको बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट (ने.का.प. २०४५, निर्णय नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२) र निवेदक तिर्थ गुरुङ्गको हकमा अधिवक्ता भोलानाथ तिवारी विरुद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत समेत भएको बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट (ने.का.प. २०४९ अङ्क ५, नि.नं. ४५३७, पृष्ठ ४६२) मा प्रतिपादित सिद्धान्त कायम रहन सक्ने हो वा होइन ?
- (३) कैद र जरीवाना दुबै सजाय हुने कसूरका सम्बन्धमा लिईएको अभियोग दावी प्रमाणित भएमा कैदका साथै हुनसक्ने जरीवाना नतिरेमा सो वापत दण्ड सजायको ३८ नं बमोजिम निर्धारित हुने कैदलाई समेत पूर्व आँकलन गर्नुपर्ने हो होइन ?
- (४) प्रस्तुत रिट निवेदन माँग बमोजिमको आदेश जारी नहुने ठहर गरेको संयुक्त इजलासको आदेश मिलेको छ छैन ? निवेदकको माँग बमोजिमको आदेश जारी हुनुपर्ने हो होइन ?

निर्णय गर्नुपर्ने पहिलो प्रश्नका सम्बन्धमा विचार गर्दा वीरमानन्द अग्रवालको नाममा रहेको भक्तपुर जिल्ला, साविक दिव्यश्वरी गाउँ विकास समिति वडा नं. ५ (ख), कि.नं. ३२३ को क्षेत्रफत्र ३-६-०-० जग्गाको मालपोत कार्यालयको श्रेस्तामा भएको वास्तविक जग्गाधनीको फोटो उप्काई अर्को व्यक्तिको फोटो टाँस गरी जग्गाधनीको नक्कली नागरिकता बनाई निवेदक समेतका प्रतिवादीहरूले कीर्ते कागजको महलको १ नं. बिपरीतको कसूर गरेकोले सोही महलको ७ र १२ नं. को सजायको माँग दावी लिई भक्तपुर जिल्ला अदालतमा सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते मुद्दा दायर भएको तथ्य इजलास समक्ष अवलोकनको लागि पेश हुन आएको उक्त सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते मुद्दाको सक्कल मिसिलबाट देखिन्छ । रिट निवेदक दिपक क्याल मिति २०६९।५।८ गते पक्राउ भएकोमा मुद्दा दायर भई थुन्छेकको प्रयोजनका लागि अदालतको मिति २०६९।६।१५ को आदेशानुसार माँग भएको नगद धरौटीरू २,१०,००,०००।- वा सो बराबरको जेथा जमानी दिन नसकी हालसम्म थुनामा बसेको हुँदा मुलुकी ऐन, अ.बं. १२३ नं. को कानूनी व्यवस्था अनुरूप बिना धरौटी थुनामुक्त गर्न बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने निवेदन माँग देखिन्छ । निवेदकले मुलुकी ऐन, अ.बं. १२३ नं. अनुसार थुना मुक्त हुनुपर्ने भनी दावी गरेको र संयुक्त इजलासले अ. बं. १२३ नं. ले गरेको कानूनी व्यवस्थाको व्याख्या पूर्ण इजलासबाट हुनुपर्ने भनी राय व्यक्त गरेको हुँदा उक्त कानूनी व्यवस्था अवलोकन हुनु सान्दर्भिक देखिन्छ । मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोबस्तको महलको १२३ नं. मा निम्न कानूनी व्यवस्था रहेको छ :-

१२३ नं. ॥ ॥ “यस महल बमोजिम कारवाईको लागि थुनामा राखिएको कुनै अभियुक्तको सम्बन्धमा प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारिखको मितिले एक वर्ष भित्र मुद्दाको किनारा नभएमा त्यस्तो अभियुक्तलाई यसै महलको ११८ नम्बरको दफा २ बमोजिम थुनामा राखिएको भए निजसंग धरौटी वा जमानत लिई र सोही नम्बरको दफा ८ वा ९ बमोजिम थुनामा राखिएको भए धरौटी वा जमानत केही नलिई थुनाबाट छोडी मुद्दाको कारवाई गर्नु पर्छ । तर पाँच वर्ष वा सो भन्दा बढी कैद वा जन्मकैदको सजाय हुने कुनै अपराधको अभियोग लागेको कुनै अभियुक्तको

सम्बन्धमा यो नम्बरको व्यवस्था लागू हुने छैन र पटके अपराधीलाई अड्डाले मनासिब सम्भेमा थुनामै राखी कारवाई गर्न सक्नेछ ।”

उल्लिखित “यस महल बमोजिम कारवाहीको लाथि थुनामा राखिएको कुनै अभियुक्तको सम्बन्धमा प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारिखको मितिले एक वर्ष--” भन्ने कानूनी शब्दावलीले अभियुक्त पक्राउ परेको मिति वा अदालतले अनुसन्धानका लागि हिरासतमा राख्न पहिलो पटक म्याद थप गरिदिएको मिति वा थुनछेक आदेश भएको मिति वा मुद्दामा निर्णयमा पुग्न आवश्यक प्रमाण बुझ्ने आदेश भई प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारिखको मिति मध्ये कुन मितिबाट एक वर्षको थुना अवधि गणना गर्नुपर्ने हो भन्ने सम्बन्धमा प्रस्तुत रिटमा निरोपण गर्नुपर्ने विवाद रहेको छ । उक्त प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तारिख तोकिएको मितिलाई एकिन गर्न मुलुकी ऐन अ.बं. १३७ नं. र १८४(क) नं. को कानूनी व्यवस्था समेत हेर्नु पर्ने हुन्छ ।

मुलुकी ऐन, अ.बं. १३७ नं. ॥ ॥ “नेपाल सरकार वादी भई सरजमीनमा गई तुरुन्त बुझ्नुपर्ने बाहेक देवानी मुद्दामा प्रतिवादीहरूको प्रतिउत्तरपत्र परी नसकी वा प्रतिउत्तरपत्र नलाग्ने अवस्था पुगी नसकी र फौजदारी मुद्दामा बयान वा प्रतिउत्तर लिई नसकी वा सो नलाग्ने अवस्था पुगी नसकी प्रमाण बुझ्न हुँदैन ।”

उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाले देवानी मुद्दाको हकमा सबै प्रतिवादीहरूको प्रतिउत्तर परी नसकी वा प्रतिउत्तर नलाग्ने अवस्था पुगी नसकी र फौजदारी मुद्दाको हकमा सबै प्रतिवादीहरूको बयान वा प्रतिउत्तर लिई नसकी वा सो नलाग्ने अवस्था पुगी नसकी इजलासबाट सबुद प्रमाण भिकाउने आदेश नहुने तथा प्रमाण बुझ्न तारिख समेत नतोकिने तथ्यलाई स्पष्ट गरेको छ ।

मुलुकी ऐन, अ.बं. १८४क नं. ॥ ॥ “प्रतिउत्तरपत्र परी भगडियाहरूको उपस्थितिको निमित्त तोकिएको तारिखमा दुवै पक्षको रोहवरमा फिरादपत्र र प्रतिउत्तरपत्र तथा दाखिल भएको सबै लिखत हेरी देखाई वादी प्रतिवादी संग आवश्यक कुरा सोधपुछ समेत गरी त्यसबाट दुवै थरको कुरा मिले नमिलेको अड्डाले विचार गरी कुरा मिलेको देखिन आएमा तुरुन्त निर्णय सुनाउनु पर्छ । दुवै थरको कुरा आंशिक वा पूर्ण

रुपमा नमिलेको देखिन आएमा जुन जुन कुरा नमिली इन्साफ गरी ठहराउनु पर्ने हो सो कुराहरू र त्यस सम्बन्धमा बुझ्नु पर्ने प्रमाणहरू स्पष्ट खोली पर्चा खडा गरी सबूद प्रमाण भिकाउन आदेश दिई सबूद प्रमाण बुझ्ने तारिख समेत तोक्नु पर्छ । प्रमाण बुझ्न तोकिएको तारिखमा अड्डाले यसै महलको ७८ नं. बमोजिम कारबाही गर्नु पर्छ ।”

उक्त कानूनी व्यवस्थाले मुद्दामा प्रतिवादी चुक्ता भईसकेपछि दुवै पक्षलाई उपस्थितिको लागि तोकिएको तारिखमा दुवै पक्ष सँग आवश्यक सोधपुछ समेत गरी वादी प्रतिवादी दुवै थरको कुरा मिलाएको देखिएमा तुरुन्त निर्णय सुनाउने र कुरा नमिली इन्साफ गरी ठहर्‍याउनु पर्ने विवादित विषयका सम्बन्धमा पर्चा खडा गरी सबूद प्रमाण भिकाउने आदेश दिई सबूद प्रमाण बुझ्ने तारिख समेत तोक्नु पर्छ भनी स्पष्ट उल्लेख भएको छ ।

कानूनको व्याख्या गर्दा सर्वप्रथम कानूनमा भएका शब्द वा शब्दावलीले दिने सामान्य अर्थ सुस्पष्ट, व्यवहारिक, विवेकसम्मत र न्यायपूर्ण भएमा सोही अर्थ ग्रहण गर्नु पर्दछ भन्ने कानून व्याख्याको सामान्य सिद्धान्त हो । कानूनको शाब्दिक व्याख्या गर्दा कानूनको तर्कपूर्ण, विवेकसंगत, व्यवहारिक एवं न्यायपूर्ण अर्थ ननिस्कने भएमा कानूनको शाब्दिक व्याख्याको नियमलाई अनुशरण नगरी व्याख्याका अन्य सहायक नियमको अवलम्बन गरी कानूनको सन्दर्भ सुहाउँदो सुस्पष्ट व्याख्या गर्नु पर्ने हुन्छ । मुलुकी ऐन अ.बं. १२३ नं. मा प्रयुक्त “यस महलबमोजिम कारवाईकोलागि थुनामा राखिएको कुनै अभियुक्तका सम्बन्धमा प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारिखको मितिले एक बर्ष भित्र--” भन्ने शब्दावली अनुसार मुद्दामा प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारिखको मिति कुन मितिलाई मान्ने भन्ने सम्बन्धमा मुलुकी ऐन अ.बं. १३७ नं. र अ.बं १८४(क) नं. लाई समेत साथै राखी हेर्दा न्याय निरोपण गर्न कानून बमोजिम अधिकार प्राप्त निकायमा दायर हुन आएको कुनै मुद्दामा प्रतिवादी बनाईएका सबै प्रतिवादीहरूलाई जारी भएको म्याद भित्र त्यस्ता प्रतिवादी उपस्थित भई आफ्नो भनाई समेतको प्रतिवाद गरेपछि वा त्यस्तो प्रतिवाद गर्न पाउने कानूनी समयावधि समाप्त भईसकेपछि दुवै पक्षलाई तोकिएको तारिखमा इजलासबाट विवादसँग सम्बन्धित उपस्थित पक्षहरूलाई आवश्यक सोधपुछ गरी वादीको दावी एवं प्रतिवादीको प्रतिवाद जिकीर समेतलाई

मध्यनजर गरी दुबै पक्षका बिचमा कुरा नमिली इन्साफ गरी ठहर्‍याउनु पर्ने बिषयमा आवश्यक बुझनु पर्ने सबूद प्रमाणहरू बुझन आदेश गरिने र उक्त आदेशबमोजिम मुद्दाका सम्बन्धित पक्षहरूलाई प्रमाण बुझ्ने तारिख तोकिने हुन्छ । यसरी मुलुकी ऐन, अ.बं. १३७ नं. को अवस्था पूरा भएपछि अ.बं. १८४(क) नं. बमोजिम प्रमाण मुकररको लागि मुद्दा इजलास समक्ष पेश भई इजलासले प्रमाण बुझ्ने आदेश गरे बमोजिम सबूद प्रमाण पेश गर्न तोकिएको तारिखको मितिलाई नै प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारिखको मिति मान्नु पर्ने हुन्छ ।

मुलुकी ऐन, अ.बं. १२३ नं. मा प्रयुक्त यस महल बमोजिम कारवाईको लागि थुनामा राखिएको कुनै अभियुक्तको सम्बन्धमा प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारिखको मितिले एक वर्ष भित्र मुद्दाको किनारा नभएमा त्यस्तो अभियुक्तलाई यसै महलको ११८ नम्बरको दफा २ बमोजिम थुनामा राखिएको भए निजसंग धरौटी वा जमानत लिई र सोही नम्बरको दफा ८ वा ९ बमोजिम थुनामा राखिएको भए धरौटी वा जमानत केही नलिई थुनाबाट छोडी मुद्दाको कारवाई गर्नु पर्छ भन्ने शब्दावली आफैमा सुस्पष्ट रहेको छ । उक्त कानूनी व्यवस्थालाई अ.बं. १३७ नं. र अ. बं. १८४(क) नं. को व्यवस्थाले अझ बोधगम्य हुने गरी स्पष्ट गरेको छ । यसरी अ.बं. १२३ नं को सुविधाको प्रयोजनका लागि थुनामा रहेको कुनै अभियुक्तको एक वर्षको थुना अवधिको गणना गर्दा अभियुक्तलाई प्रहरीले पक्राउ गरेको मिति वा अपराधका सम्बन्धमा थप अनुसन्धान गर्न अभियुक्तलाई हिरासतमा राख्न अदालतले म्याद थप गरिदिएको मिति वा अदालतमा अभियोग पत्र दायर भई अभियुक्तलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा राख्ने गरी केवल थुनछेक आदेश गरेको मितिबाट गणना गर्ने नभई अ.बं. १३७ नं. बमोजिम प्रतिवादी चुक्ता भई वा हुने अवधि सकिएपछि अ. बं. १८४(क) नं. बमोजिम मुद्दामा निर्णय गर्नुपर्ने कुरामा वादी प्रतिवादीको प्रमाण बुझ्न इजलासबाट सम्बन्धित प्रतिवादीका हकमा आदेश भई प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकेको तारिखको मितिबाट एक वर्षको थुना अवधि गणना गर्नुपर्ने हुन्छ ।

निर्णय गर्नु पर्ने दोस्रो प्रश्न तर्फ विचार गर्दा निवेदक तर्फका कानून व्यवसायीहरूले आफ्नो दावीलाई पुष्टि गर्न निवेदक वेदजंग बभाङ्गी विरूद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत भएको बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट (ने.का.प. २०४५, अङ्क ९, निर्णय नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२) मा प्रकाशित नजीर र निवेदक तिर्थ गुरूङ्गको हकमा अधिवक्ता भोलानाथ तिवारी विरूद्ध काठमाडौं जिल्ला दिपक क्यालको हकमा श्रीकृष्ण श्रेष्ठ वि भक्तपुर जिल्ला अदालत समेत, विषय: बन्दिप्रत्यक्षीकरण, ०७०-WF-०००२ पृष्ठ १४/२२

अदालत समेत भएको बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट (ने.का.प. २०४९ अंङ्क ५, नि.नं. ४५३७, पृष्ठ ४६२) मा प्रकाशित नजीर सुनुवाईको क्रममा प्रस्तुत गरेको र उक्त नजीरमा व्यक्त भएको रूलिङमा प्रस्तुत रिटको सन्दर्भमा संयुक्त इजलासले असहमती व्यक्त गरेको पाइयो ।

निवेदक वेदजंग बम्हाङ्गी विरूद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत भएको बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट (ने.का.प. २०४५, अंङ्क ९, निर्णय नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२) मा प्रकाशित नजीरमा निम्न निर्णय भएको पाइन्छ :-

“निवेदक वेदजंग बम्हाङ्गी मिति २०४४।३।२२ का आदेशानुसार थुनामा रहेको भन्ने प्रत्यर्थी काठमाडौं जिल्ला अदालतको लिखित जवाफबाट समेत पुष्टि भएको पाइन्छ । अर्थात् प्रमाण बुझ्ने तारिख मिति २०४४।३।२२ मा तोकिएको देखिन्छ । मुलुकी ऐन, अ.बं. १२३ नं. अनुसार प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारिखको मितिले एक वर्ष भित्र मुद्दाको किनारा नभएमा थुनामा रहेका अभियुक्तलाई धरौटी र धरौटी दिन नसके बापत थुनामा रहेकालाई तारिखमा छाड्नु पर्ने व्यवस्था भएको पाइन्छ । निवेदकलाई मुलुकी ऐन, कीर्ते कागजको महलको ७ नं. तथा १२ नं. अन्तर्गत सजाय माँग गरेको देखिँदा सो बमोजिम निजलाई कैद वर्ष एक हुने देखिन्छ । उक्त नं. अन्तर्गत सजाय माँग भएको अबस्थामा त्यसरी लाग्ने कैद अवधि भन्दा बढी थुनामा राखेको मिलेन । निवेदकले यस स्थितिमा मुलुकी ऐन अ.बं. १२३ नं. बमोजिमको सुविधा हासिल गर्ने देखिन्छ । अतः सजाय माँग दावी भन्दा बढी समयसम्म थुनामा राख्नु कानून संगत नहुदा रिट निवेदकलाई प्रस्तुत मुद्दामा बाहेक अन्य मुद्दामा थुनामा राख्नु नपर्ने भए थुनाबाट मुक्त गरी कानून बमोजिम तारिखमा राख्नु भनी प्रत्यर्थी काठमाडौं जिल्ला अदालतका नाममा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने ठहर्छ” भनी निर्णय भएको पाइन्छ ।

उल्लिखित नजीरको तथ्य हेर्दा केदारनाथ सेढाईको जाहेरीले वादी नेपाल सरकार प्रतिवादी वेदजंग बम्हाङ्गी भएको कीर्ते मुद्दामा मिति २०४४।३।१९ मा प्रहरीले निज वेदजंग बम्हाङ्गीलाई पक्राउ गरेकोमा थप अनुसन्धानको लागि प्रहरी हिरासतमा राख्न काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०४४।३।२२ को आदेशानुसार म्याद थप भएको पाइन्छ । निज उपर मुलुकी

ऐन, कीर्ते कागजको महलको ७ नं. र १२ नं अन्तर्गतको सजायको दावी लिई अभियोग पत्र दायर भएकोमा मिति २०४४।४।१६ को थुनछेकको आदेश अनुसार माँग भएको नगद धरौटी वा जेथा जमानी दाखिल गर्न नसकी निज निवेदक पुर्पक्षका लागि थुनामा बसेको देखिन्छ । उक्त थुना गैर कानूनी भएको दावी गरी बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारीको माँग गरी दायर भएको निवेदनमा यस अदालतबाट आदेश हुँदा कीर्ते मुद्दाका अभियुक्तलाई थप अनुसन्धान गर्न प्रहरी हिरासतमा राख्न काठमाडौं जिल्ला अदालतले म्याद थप गरिदिएको मिति २०४४।३।२२ लाई नै मुलुकी ऐन, अ.बं. १२३ नं मा प्रयुक्त भए अनुसार निज अभियुक्तका सम्बन्धमा प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारिख मिति कायम गरी सो मितिबाट एक वर्षको थुनाको समयावधी गणना गरेको र थुना अवधि एक वर्ष ब्यतीत भइसकेकोले अ.बं. १२३ नं. को सुविधा पाउने भनी बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी भएको पाईयो ।

माथि निरोपण गर्नुपर्ने प्रश्न नं. १ मा बिस्तृत विवेचना भए अनुसार मुलुकी ऐन, अ.बं. १२३ नं. मा प्रयुक्त थुनामा रहेको अभियुक्तका सम्बन्धमा प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारिखको मिति भन्नाले अ.बं. १३७ नं. बमोजिम प्रतिवादी चुक्ता भई वा हुने अवधि सकिएपछि अ.बं. १८४(क) नं. बमोजिम मुद्दामा निर्णय गर्नुपर्ने कुरामा वादी प्रतिवादीको प्रमाण बुझ्न इजलासबाट सम्बन्धित प्रतिवादीका हकमा आदेश भई प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकेको तारिखको मिति मानी सो मितिबाट एक वर्षको थुना अवधि गणना गर्नुपर्ने भनी निचोडमा पुगिएको छ । उल्लिखित ने.का.प. २०४५, अंङ्क ९, निर्णय नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२ मा प्रकाशित नजीरमा प्रतिवादीलाई थप अनुसन्धान गर्न प्रहरी हिरासतमा राख्न काठमाडौं जिल्ला अदालतले म्याद थप गरी दिएको मिति २०४४।३।२२ लाई प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारिखको मिति कायम गरी सो मितिबाट एक वर्ष भित्र फैसला नभएको आधारमा मुलुकी ऐन, अ. बं १२३ नं. बमोजिमको सुविधा निवेदकले पाउने गरी भएको रूलिडले अ.बं. १२३ नं. को कानूनी व्यवस्थालाई नै निस्तेज पारेको हुँदा उक्त रूलिड संग सहमत हुन सकिएन । उल्लिखित वेदजंग बभाङ्गी विरूद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत भएको बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट (ने.का.प. २०४५, अंङ्क ९, निर्णय नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२) मा प्रकाशित नजीरमा कायम गरिएको रूलिडसंग सहमत हुन नसकिने हुँदा उक्त रूलिड कायम रहिरहन नसक्ने देखियो ।

त्यस्तै निवेदक तिर्थ गुरूङ्ग भन्ने राजकुमार गुरूङ्गको हकमा अधिवक्ता भोलानाथ तिवारी विपक्षी काठमाडौं जिल्ला अदालत समेत भएको बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट (ने.का.प. २०४९, अङ्क ५, निर्णय नं. ४५३७, पृष्ठ ४६२) मा निम्न सिद्धान्त कायम भएको पाइन्छ :-

“अ.बं. १२३ नं. बमोजिम थुनामा राखी कारवाही गर्न मनासिब बेमनासिब एकिन गरेर मात्र थुनामा राख्नु पर्नेमा सोबमोजिम गरेको नदेखिएको हुनाले अ.बं. १२३ नं. को प्रक्रिया पूरा गर्नु भनी जिल्ला अदालतको नाममा परमादेशको आदेश जारी हुने ।”

उल्लिखित नजीरको तथ्य हेर्दा बाबुराम ठकालको जाहेरीले वादी नेपाल सरकार प्रतिवादी तिर्थ गुरूङ्ग भन्ने राजकुमार गुरूङ्गसमेत भएको नकबजनी चोरी मुद्दामा निज तिर्थ गुरूङ्ग भन्ने राजकुमार गुरूङ्गलाई प्रहरीले मिति २०४७।२।२२ मा गिरफ्तार गरेकोमा अनुसन्धान कार्य सम्पन्न भई काठमाडौं जिल्ला अदालतमा मिति २०४७।२।२७ मा अभियोगपत्र पेश गरी अदालतबाट भएको थुनछेकको आदेश अनुसार माँग भएको नगद धरौटी वा जेथा जमानी दाखिल गर्न नसकी निज निवेदक पुर्पक्षका लागि थुनामा बसेको देखिन्छ । उक्त थुना गैर कानूनी भएको दावी गरी बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारीको माँग गरी दायर भएको निवेदनमा यस अदालतबाट आदेश हुँदा निवेदक मिति २०४७।२।२२ देखि थुनामा रहेको भन्नेसम्म उल्लेख गरेको देखिन्छ । तर उक्त मिति नै निज प्रतिवादीको हकमा प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारिखको मिति भनी उक्त नजीरमा केही बोलेको देखिन्छ । साथै निवेदकको थुनालाई गैरकानूनी पनि भनिएको छैन । मुलुकी ऐन, अ. बं. १२३ नं. बमोजिम निवेदकलाई थुनामा राखी कारवाही गर्न मनासिब बेमनासिब यकिन गरेर मात्र थुनामा राख्नु पर्नेमा सो बमोजिम गरेको नदेखिएको हुनाले अ.बं. १२३ नं. बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गर्नु भनी काठमाडौं जिल्ला अदालतको नाममा परमादेशको आदेशसम्म जारी भएको पाइन्छ । यसरी उक्त नजीरमा निवेदकको थुना अ.बं. १२३ नं. बमोजिम मनासिब बेमनासिब एकिन निर्णय गर्न काठमाडौं जिल्ला अदालतका नाममा परमादेश सम्म जारी भई बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी नहुने ठहर भएको देखिदा उक्त नजीरमा भएको रूलिङ्गका सम्बन्धमा अन्यथा केही बोली रहनु परेन ।

निर्णय गर्नुपर्ने तेश्रो प्रश्नका सम्बन्धमा विचार गर्दा, प्रस्तुत रिटमा संयुक्त इजलासबाट आदेश हुँदा ने.का.प. २०४५, अङ्क ९, नि.नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२ को नजीर मुलुकी ऐन, दण्ड विपक क्यालको हकमा श्रीकृष्ण श्रेष्ठ वि भक्तपुर जिल्ला अदालत समेत, विषय: बन्दिप्रत्यक्षीकरण, ०७०-WF-०००२ पृष्ठ १७/२२

सजायको ३८ नं. का सम्बन्धमा भएको व्याख्यासँग असहमत व्यक्त गरी मुद्दामा लिईएको दावी प्रमाणित भएमा कैदका साथै हुनसक्ने जरीवाना नतिरेमा सो बापत दण्ड सजायको ३८ नं बमोजिम निर्धारित हुने कैदलाई समेत मुद्दाको अभिन्न अंगको रूपमा लिई जरीवाना बापत हुने कैदलाई समेत पूर्व आंकलन गर्नुपर्ने भनी प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने राय व्यक्त गरेको पाइन्छ । यस सन्दर्भमा मुलुकी ऐन, अ.बं. ३८ नं. मा भएको कानूनी व्यवस्था हेर्नु सान्दर्भिक हुन्छ :-

३८ नं. ॥ ॥ जरीवाना वा सरकारी बिगो बापत कैद ठेक्नु पर्दा ऐनमा लेखिएको कैदको हदमा नबढ्ने गरी देहाय बमोजिम गर्नुपर्छ :-

कैद वा जरीवाना दुवै सजाय भएकोमा जरीवाना नतिरे बापतको कैद ठेक्नु पर्दा चार वर्ष भन्दा बढी अवधिको कैद ठेक्नु हुँदैन । तर नावालकलाई जरीवाना नतिरे बापतको कैद ठेक्नु पर्दा उमेर पुगेको व्यक्तिलाई हुने कैदको आधामा नबढ्ने गरी कैद ठेक्नु पर्छ १

कैद वा जरीवाना मध्ये कुनै वा दुवै सजाय हुन सक्ने अपराधमा जरीवाना मात्रको सजाय भएकोमा सो जरीवाना नतिरे बापतको कैदको सजाय ठेक्नुपर्दा सो अपराधमा हुन सक्ने कैदको उपल्लो हदको आधाभन्दा बढी नहुने अवधिसम्मको मात्र कैद ठेक्नुपर्छ २

जरीवानाको मात्र सजाय हुने अपराधमा जरीवानाको सजाय भएकोमा सो जरीवाना नतिरे बापतको कैदको सजाय ठेक्नु पर्दा दुई वर्षभन्दा बढी नहुने अवधिसम्मको मात्र कैद ठेक्नु पर्छ

.....३

जायजातबाट उपर नभएको सरकारी बिगोमा कैद ठेक्नु पर्दा एक हजार रुपैयाँसम्मको बिगोमा एक वर्ष, पाँच हजार रुपैयाँसम्मकोमा दुई वर्ष, दश हजार रुपैयाँसम्मकोमा तीन वर्ष र दश हजार रुपैयाँ भन्दा बढीको प्रत्येक दशहजारमा एक वर्ष भन्दा बढी कैद ठेक्नु हुँदैन । सो बमोजिम कैद ठेक्दा दश वर्ष भन्दा बढी हुन आयो भने पनि दश वर्षसम्म मात्र कैद ठेक्नु पर्छ ४

मुलुकी ऐन, दण्डसजायको महलको ३८ नं. मा व्यवस्थित उल्लिखित कानूनी व्यवस्था हेर्दा जरीवाना वा सरकारी बिगो बापत कैद गर्नु पर्दा अपनाउनु पर्ने कार्यविधिको व्यवस्था गरेको देखिन्छ । जरीवाना नतिरेमा त्यसलाई पनि कैदमा रूपान्तरण गर्नुपर्ने व्यवस्था दण्ड

सजायको ३८ नं. मा छ । अभियुक्तलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा राख्नु वा धरौटी माँग गर्नुको तात्पर्य सो अभियुक्तलाई सजाय भएमा सजाय असूल होस र दण्डहिन्ताले प्रश्रय नपाओस भन्ने हो । मुद्दामा फैसला हुँदा जरीवाना र कैद दुबै ठहर भएको अवस्थामा कैद भुक्तान गरे पनि जरीवाना चुक्ता नगरेसम्म सजायबाट छुटकारा पाउने अवस्था हुँदैन । कुनै कसूरका सम्बन्धमा ऐनमा नै जरीवाना र कैद दुबै सजाय हुने कानूनी व्यवस्था भएकोमा दुबै सजाय हुनसक्ने हुँदा कैदलाई मात्र नहेरी फैसला हुँदा कसूर प्रमाणित भएमा हुनसक्ने जरीवानाको अवस्थालाई विचार गरी जरीवाना नतिरेमा जरीवाना वापत हुनसक्ने कैदलाई अनदेखा गर्न मिल्दैन । मुद्दामा फैसला हुँदा हुनसक्ने जरीवानाको हद र सो जरीवाना नबुझाएमा दण्ड सजायको ३८ नं. ले निर्धारण गरे बमोजिम बस्नुपर्ने कैदलाई पृथक रूपमा नहेरी मुद्दाको अभिन्न अंगको रूपमा लिई जरीवाना वापत हुनसक्ने कैदको पनि पूर्व आँकलन गर्नु पर्ने हुन्छ । जरीवाना वापतको रकम दाखिला गर्न नसके दण्ड सजायको ३८ नं. ले निर्धारण गरे बमोजिम कैदमा बस्नु त्यस्तो कसूरदारको कानूनी दायित्व हुन्छ । प्रस्तुत रिटका निवेदक दिपक क्याललाई लगाइएको मुलुकी ऐन, किर्ते कागजको ७ र १२ नं. को अभियोगको प्रकृति हेर्दा कैदमा मात्र सिमित नरही जरीवाना प्रति पनि लक्षित छ । निवेदक उपरको अभियोग प्रमाणित भएमा निजलाई एक वर्ष कैद र जरीवाना समेत हुन सक्ने र जरीवाना नबुझाएमा दण्ड सजायको ३८ नं. बमोजिम जरीवाना वापत समेत कैद हुने स्थिति रहेको छ । यसर्थ यी निवेदक उपरको कसूर प्रमाणित भएमा निजलाई केवल एक वर्ष मात्र कैद हुने भनी अर्थ गर्न मिल्ने देखिएन । ने.का.प. २०४५, अङ्क ९, नि.नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२ को नजीरमा कीर्ते मुद्दाका प्रतिवादीलाई हुनसक्ने जरीवाना तर्फ केहि नबोली बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरिएको हुँदा उक्त नजीरमा भएको व्याख्यामा असहमत व्यक्त गरेको संयुक्त इजलासको राय मनासिव देखिन्छ । माथि प्रकरणहरूमा उल्लेख गरिए अनुसार उल्लिखित वेदजंग बभाङ्गी विरूद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत भएको बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट (ने.का.प. २०४५, अङ्क ९, निर्णय नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२) मा प्रकाशित नजीरमा कायम गरिएको रूलिङ कायम रहिरहन नसक्ने भनी निचोडमा पुगिसकिएको हुँदा उक्त नजीरमा भएको व्याख्याका सम्बन्धमा थप बोली रहनु परेन । यसर्थ, कैद र जरीवाना दुबै सजाय हुने कसूरका सम्बन्धमा लिईएको अभियोग दावी प्रमाणित भएमा कैदका साथै हुनसक्ने

जरीवाना नतिरेमा सो वापत दण्ड सजायको ३८ नं ले निर्धारित गरे बमोजिम हुनसक्ने कैदलाई समेत पूर्व आँकलन गरी हेर्नु पर्ने देखियो ।

अब, निर्णय गर्नु पर्ने चौथो तथा अन्तिम प्रश्नका सम्बन्धमा विचार गर्दा माथि प्रश्न नं. १ का सम्बन्धमा गरिएको बिबेचनाबाट अ.बं. १३७ नं. बमोजिम प्रतिवादी चुक्ता भई वा हुने अवधि सकिएपछि अ.बं. १८४(क) नं. बमोजिम मुद्दामा निर्णय गर्नुपर्ने कुरामा वादी प्रतिवादीको प्रमाण बुझ्न इजलासबाट सम्बन्धित प्रतिवादीका हकमा आदेश भई प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तारिख तोकेको मितिबाट एक वर्षको थुना अवधि गणना गर्नुपर्ने भनी र प्रश्न नं. २ र ३ का सम्बन्धमा गरिएको बिबेचना बाट निवेदक वेदजंग बभ्राङ्गी विरूद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत भएको बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट (ने.का.प. २०४५, अंङ्क ९, निर्णय नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२) मा प्रकाशित नजीरमा कायम गरिएको रूलिङ कायम रहिरहन नसक्ने भनी यस इजलास निष्कर्षमा पुगिसकेको छ ।

यस इजलासको अवलोकनार्थ पेश हुन आएको निवेदक दिपक क्यालसमेत उपर भक्तपुर जिल्ला अदालतमा दायर भएको सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते मुद्दाको सक्कल मिसिल हेर्दा निवेदक दिपक क्याललाई प्रहरीले मिति २०६९।५।८ मा पक्राउ गरी अनुसन्धान पुरा भई कीर्ते कागजको महलको १ नं. को कसूरमा ऐ. ७ र १२ नं. बमोजिम सजायको माँगदावी लिई मुद्दा दायर भएको देखिन्छ । निज निवेदक दिपक क्यालका हकमा मिति २०६९।६।१५ मा भएको थुनछेकको आदेशानुसार माँग भएको नगद धरौटी वा सो बराबरको जेथा जमानत दिन नसकि पुपक्षको लागि थुनामा रहे पनि उक्त थुनछेक आदेश भएपश्चात् निज निवेदक दिपक क्यालका हकमा प्रमाण बुझ्ने सम्बन्धमा आदेशहरू भए गरेको उक्त सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते मुद्दाको मिसिलबाट देखिएको छैन । भक्तपुर जिल्ला अदालतको लिखित जवाफ हेर्दा प्रस्तुत मुद्दामा फरार प्रतिवादीहरू सिताराम भट्टराई, रोहित जंग राणा र राजु लामाका नाममा अदालतबाट पुनः मिति २०७०।६।१८ मा जारी भएको म्याद तामेल भई निजहरू हाँजिर भई नसकेको वा हाजिर हुने अवधी नाघी मुद्दामा प्रमाण मुकररको आदेश गर्ने प्रयोजनार्थ मिसिल पेश भई नसकेको भनी उल्लेख भएको पाइन्छ । उक्त तथ्य सम्बन्धित सक्कल मिसिलबाट देखिएको छ । सरकारी छाप दस्तखत कीर्ते मुद्दाका प्रतिवादी निज निवेदक दिपक क्यालका हकमा प्रमाण दिपक क्यालको हकमा श्रीकृष्ण श्रेष्ठ वि भक्तपुर जिल्ला अदालत समेत, विषय: बन्दिप्रत्यक्षीकरण, ०७०-WF-०००२ पृष्ठ २०/२२

बुझने सम्बन्धी कुनै आदेश एवं तारिख तोक्ने कार्य नै नभएको अवस्थामा उक्त मुद्दामा प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारिखको मिति स्थापित भएको अवस्था पनि भएन । मुलुकी ऐन, अ.बं. १२३ नं. मा व्यवस्था भए अनुरूप निवेदक थुनामा बसेको एक वर्षको अवधिको गणना प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारिखको मितिबाट हुनेमा निज निवेदकका हकमा प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकिएको तारिखको मिति नै स्थापित भई नसकेको अवस्था हुँदा निवेदकले अ.बं. १२३ नं. बमोजिमको सुविधा हाँसिल गर्न नसक्ने देखियो । यसरी निवेदकले अ.बं. १२३ नं. बमोजिमको सुविधा हाँसिल गर्न सक्ने अवस्था नहुँदा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेशबाट निवेदकलाई थुनामुक्त गरी पाउँ भन्ने प्रस्तुत रिट निवेदन जारी हुने अवस्था भएन ।

माथि विवेचना गरिए बमोजिम मुलुकी ऐन, अ.बं. १२३ नं. को सुविधाको प्रयोजनका लागि थुनामा राखिएको अभियुक्तको एक वर्षको थुना अवधि अभियुक्त पक्राउ परेको वा प्रहरी हिरासतमा राख्न अदालतले अनुमती दिएको वा केवल थुनछेक आदेश मात्र गर्दाको मितिका आधारमा नभई अ.बं. १३७ नं. बमोजिम प्रतिवादी चुक्ता भई वा हुने अवधि सकिएपछि अ. बं. १८४(क) नं. बमोजिम मुद्दामा निर्णय गर्नुपर्ने कुरामा वादी प्रतिवादीको प्रमाण बुझ्न इजलासबाट सम्बन्धित प्रतिवादीका हकमा आदेश भई प्रमाण बुझ्न पहिलो पटक तोकेको तारिखको मितिबाट गणना गर्नुपर्ने हुन्छ । तर वेदजंग बभ्राङ्गी विरूद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालत भएको बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट (ने.का.प. २०४५, अङ्क ९, निर्णय नं. ३५९३, पृष्ठ ९४२) मा अदालतले थप अनुसन्धानको लागि अभियुक्तलाई प्रहरी हिरासतमा राख्न म्याद थपको अनुमति दिएको मितिलाई नै प्रमाण बुझ्न पहिलोपटक तारिख तोकिएको मिति सम्झी सो मितिबाट एक वर्ष भित्र फैसला नभएको भनी बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरिएकोले सो फैसलामा कायम गरिएको रूलिङ संग यो इजलास सहमत हुनु नसकेको हुँदा उक्त रूलिङ अमान्य (Over rule) भै कायम रहन नसक्ने ठहर्छ । तिर्थ गुरूङ्ग भन्ने राजकुमार गुरूङ्गको हकमा अधिवक्ता भोलानाथ तिवारी विपक्षी काठमाडौं जिल्ला अदालत समेत भएको बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट (ने.का.प. २०४९, अङ्क ५, निर्णय नं. ४५३७, पृष्ठ ४६२) मा निवेदकको थुना अ.बं. १२३ नं. बमोजिम मनासिब बेमनासिब के हो भनी निर्णय गर्न सम्बन्धित

अदालतमा पठाउने भन्ने सम्मको आदेश भई बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी नहुने ठहर भएको देखिँदा सो सम्बन्धमा अन्यथा बोली रहन परेन ।

तसर्थ, माथि विवेचना गरिएका आधारहरू अनुसार रिट निवेदन माँग बमोजिको आदेश जारी गर्न मिलेन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ । प्रस्तुत आदेशको जानकारी निवेदक एवं प्रत्यर्थीलाई दिई रिट निवेदनको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा हामी सहमत छौं ।

न्यायाधीश

न्यायाधीश

इति सम्बत् २०७० साल फागुन २२ गते रोज ५ शुभम्-----।

इजलास अधिकृत (उप सचिव) :-शिवप्रसाद खनाल

कम्प्यूटर :- रानु पौडेल